

A stylized illustration of a fish in shades of blue, with its head in the top left and tail in the bottom right. The background features wavy horizontal lines in various shades of blue. The text is centered and reads:

**UTPLANTERING
AV KRÄFTOR
& FISK**

VEM GÖR UTPLANTERINGAR OCH VARFÖR?

Utplanteringar, även kallade utsättningar, är en viktig del av fiskevården och görs av många olika orsaker. Med utplanteringar kan man upprätthålla eller återetablera hotade fiskbestånd samt förbättra och få mångsidigare fångster.

Alltid räcker det inte med fiskereglering eller livsmiljörestaureringar för att förbättra fiskbeståndens tillstånd. Utplanteringar är nödvändiga till exempel då fiskarnas fortplantningsområden har förstörts eller då fiskarna inte kommer åt sina fortplantningsområden. Åtkomsten till fortplantningsområdena är ofta förhindrad på grund av mänsklig verksamhet, så som vandringshinder av olika slag i vattendragen.

Vid återetableringsutsättningar återinför man en fiskart eller-stam som tidigare funnits i vattnet, men försvunnit. Med etableringsutsättningar etablerar man en ny art eller stam i ett vatten. Med vitaliseringsutsättningar och stödsättningar försöker man stöda svaga fiskbestånd och hjälpa dem att återhämta sig. Kompensationsutsättningar görs för att ersätta fisket och fiskbestånden för men förorsakade av bland annat utsläpp, kraftverksbyggnader, vattenreglering eller torvproduktion. Med kompensationsutsättningar minskar man också den skada som kraftverken förorsakar vandringsfisk, så som förlust av yngelproduktion på grund av förstörda fortplantningsområden.

Ordnandet av fiske och fiskevård hör enligt lag till vattenägarens skyldigheter och utsättningar görs ofta av vattenägare och fiskerättsinnehavare. Utsättningar görs och finansieras också av fiskerimyndigheterna, fiskeklubbar, fiskeriområden, fiskerihushållningscentraler, fiskarförbund, Forststyrelsen och Naturresursinstitutet.

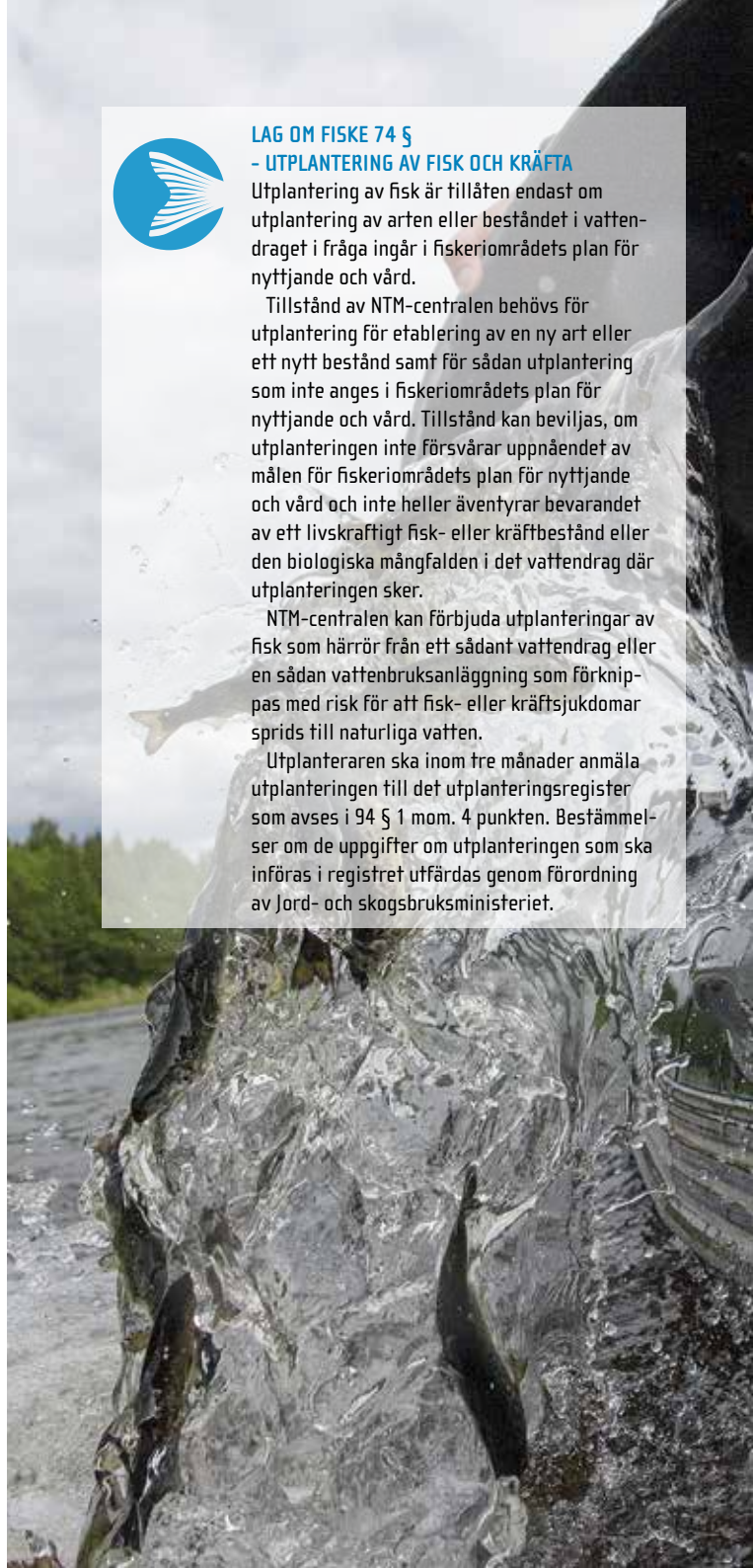
LAG OM FISKE 74 § - UTPLANTERING AV FISK OCH KRÄFTA

Utplantering av fisk är tillåten endast om utplantering av arten eller beståndet i vattendraget i fråga ingår i fiskeriområdets plan för nyttjande och vård.

Tillstånd av NTM-centralen behövs för utplantering för etablering av en ny art eller ett nytt bestånd samt för sådan utplantering som inte anges i fiskeriområdets plan för nyttjande och vård. Tillstånd kan beviljas, om utplanteringen inte försvårar uppnåendet av målen för fiskeriområdets plan för nyttjande och vård och inte heller äventyrar bevarandet av ett livskraftigt fisk- eller kräftbestånd eller den biologiska mångfalden i det vattendrag där utplanteringen sker.

NTM-centralen kan förbjuda utplanteringar av fisk som härrör från ett sådant vattendrag eller en sådan vattenbruksanläggning som förknippas med risk för att fisk- eller kräftsjukdomar sprids till naturliga vatten.

Utplanteraren ska inom tre månader anmäla utplanteringen till det utplanteringsregister som avses i 94 § 1 mom. 4 punkten. Bestämmelser om de uppgifter om utplanteringen som ska införas i registret utfärdas genom förordning av Jord- och skogsbruksministeriet.

Nykläckta vandringsssikyngel i en öppnad syrepåse. Utplantering av fisk är tillåten endast om arten eller beståndet ingår i fiskeriområdets plan för nyttjande och vård.

REGLER GÄLLANDE UTPLANTERINGAR

I lag om fiske stadgas om utplantering av fisk och kräftor. Utplantering av fisk är tillåtet endast om arten eller beståndet listas i fiskeriområdets nyttjande- och vårdplan. NTM-centralen kan ge tillstånd för övriga utplanteringar, men utplanteringarna får inte försvåra uppnåendet av målen för fiskeriområdets nyttjande- och vårdplan. Utplanteringen får inte heller äventyra bevarandet av livskraftigt fisk- eller kräftbestånd eller den biologiska mångfalden i det vatten där utplanteringen sker.

Tillstånd av NTM-centralen behövs alltid om man vill etablera en ny art eller ett nytt bestånd som inte finns i vattnen från tidigare. Det lönar sig att fråga råd av NTM-centralen gällande val av rätt art eller bestånd. Utplantering kräver också alltid tillstånd av vattenområdets ägare.

Utplanteringar styrs också av EU:s lista över skaliga främmande arter. Det är olagligt att sprida de arter som ingår i listan. Den nationella listan över främmande arter tillsammans med EU:s lista samt

annan lagstiftning kring främmande arter utgör en helhet för bekämpandet av skadliga främmande arter i Finland. Till de skadliga främmande arterna hör bland annat signalkräfta, amursömnfisk och solabborre.

För att förhindra spridningen av fisksjukdomar finns det begränsningar för hur fisk får flyttas. Den som köper sättfisk måste ta reda på om det finns begränsningar inom området där flytt eller utplantering av fisk ska göras. Man får exempelvis inte flytta vilda eller odlade fiskar mottagliga för sjukdomar (lax, öring, regnbåge, sik och bäckröding) från havet eller områden i vilka havsfisk vandrar upp, till inlandsvatten. Könsceller får flyttas via karantän. Därtill finns också begränsningar i älvar som mynnar i Ishavet.

TILLÄGGSUPPGIFTER

- **Utplantering av fisk och kräftor:** www.ely-keskus.fi/kalojen-ja-rapujen-istuttaminen
- **Fisksjukdomar och begränsningar:** www.ruokavirasto.fi
- **Främmande arter:** www.vieraslajit.fi

VAD UTPLANTERAS?

Då man planerar en utsättning är det viktigt att fundera på vilken art och vilket bestånd man får och det är vettigt att utplantera. Man måste också fundera på vilken nytta man eftersträvar med utplanteringen. Det bestånd som sätts ut ska ha förekommit i vattnen tidigare eller vara av möjligast närsläktat bestånd. I fiskeriområdets nyttjande- och vårdplan finns de fiskarter och -bestånd som får utplanteras uppräknade.

De fiskarter som utplanteras i Finland är bland annat olika sikformer, gös, harr, öring samt havs- och insjölox. Regnbåge i fångststorlek sätts ut för att minska fisketrycket på mer hotade arter. Övriga arter som utplanteras är röding, gädda, lake, olika mörtfiskar, nejonögon samt ål. I år görs också romutsättningar av öring och lax.

Man sätter ut fisk av olika ålder. Ju äldre sättfiskar man använder, desto mer fiskar överlever till vuxen ålder. Större sättfiskar är ofta ändå dyrare. Ynglen ska vara tillräckligt stora, för att under tillväxtperioden kunna växa sig så stora att de överlever vintern. Det skulle vara skäl att de är minst lika stora som motsvarande vilda yngel. Fisk av fångststorlek utplanteras vanligtvis vid fiskeplatser med ett högt fisketryck.

Utplanteringar görs vanligtvis på våren eller hösten. På våren sätter man ut nykläckta sik-, gädd- och lak yngel, försomriga gäddor samt 1–3-åriga laxar och öringar. På hösten sätter man ut sik, gös, asp och harr som har odlats en sommar i naturnäringsdamm. Romutplanteringar görs på hösten och vårvintern. Utplantering av regnbåge vid specialfiskeplatser görs under säsongen för öppet vatten, ibland också under vintern.

Råd gällande val av fiskart och -bestånd, utsättningsfätheter och dylikt fås av NTM-centralen,

fiskerihushållningscentralerna och fiskarförbunden samt av fiskeriområdena. Finlands fiskodlarförbund har information om fiskodlare.

REGNBÅGE – Regnbåge utplanteras vanligtvis för att fiskas och sätts ut i fångststorlek. Regnbågen är en främmande art och man måste se till att utplanteringar inte görs i områden där fisken kan orsaka men och skada för övriga fiskarter, så som öring. Vid utplantering är det att rekommendera att man använder sig av triploid fisk eller enbart honbestånd, som inte kan föröka sig i naturen.

GÖS – Det fiskas mycket gös och gösen är en populär sättfisk. Gös odlas i naturnäringsdammar och gösutplanteringar görs vanligtvis på hösten med ensomrig fisk. Rovfiskar, så som gös, inverkar på hela vattensystemets uppbyggnad. Därför ska man överväga dessa utplanteringar noggrant.

SIK – Olika sikformer sätts ut av många olika orsaker. Sik kan utplanteras för att fisketrycket är högt, för att sikbeståndet är i dåligt skick eller för att naturlig fortplantning inte är möjlig. Sik utplanteras ofta som nykläckta eller som ensomriga yngel.

LAX OCH ÖRING – Lax och öring kan utplanteras som rom då man vill stöda ett svagt bestånd. På så sätt präglas fisken bättre till ett visst vattendrag. Öring och lax utplanteras också som yngel av olika ålder. Öring utplanteras även i fångststorlek. Öring och laxar som utplanteras som minst ettåriga måste fettfeneklippas, så att det är möjligt att urskilja dem från vild fisk född i naturen.

GÄDDA – Gäddor utplanteras som nykläckta eller så kan de vidareodlas i naturnärlingsdammar. Gäddor kan utplanteras för att beståndet har försvagats eller för att man vill stöda gäddbeståndet vid högt fisketryck eller för att fortplantningsområdenas tillstånd försvagats. Strandbyggande, muddringar och vattenreglering har på sina håll minskat de naturliga fortplantningsområdena och försvagat fortplantningen

KRÄFTUTPLANTNINGAR – Förutom fisk utplanterar man även flodkräftor. Flodkräftor kan utplanteras i lämpliga vatten, men utplantering kräver alltid tillstånd av NTM-centralen. Då man sätter ut flodkräftor måste man vara säker på att sättkräftorna inte bär på kräftpest. Det är förbjudet att utplantera signalkräfta, eftersom den av EU är listad som en skadlig främmande art. Man får inte heller flytta eller odla signalkräfta.

Det är bra att noggrant planera sin utplanteringar.

ATT PLANERA FISKUTPLANTNINGAR

Fiskyngel odlas i fiskodlingsanläggningar och naturnärlingsdammar. Dessa ska vara registrerade i vattenbruksregistret. Det lönar sig att införskaffa yngel från aktörer som hör till Livsmedelverkets hälsoservice. Köparen eller mottagaren kan be om veterinärintyg över anläggningens sjukdomsläge.

Det lönar sig att planera utsättningarna och beställa fisk eller kräftor i god tid. Till exempel öringens vandringsyngel odlas vanligtvis två år före den sätts ut. Vid planeringen lönar det sig att fundera på målsättningarna med utsättningen, vilken art och bestånd man använder, varifrån man beställer fisken, vilka tillstånd som behövs, utsättningsplatsen och tidpunkten, mängden, transport, stödåtgärder, uppföljning och kommunikation.

Fiskerihushållningscentralerna och fiskarförbunden förmedlar fisk- och kräftfiskyngel.

UTPLANTERING

Före man sätter ut fiskarna ska man ungefärligt granska hur de mår. Hittar man svårt sjuka fiskar eller kräftor måste de anmälas till kommunalveterinären eller regionförvaltningsverket. I dylika fall ska man invänta anvisningar innan man släpper ut fisken eller kräftorna i vattnet. Med försändelsen ska man få en följesedel eller motsvarande, ur vilken framgår information om avgångsplats, djuren och transportören. Före eller i samband med utsättningen kan man räkna ut ett konditionsindex för fisken. Konditionsindexet (K) är ett mått på fiskens allmänkondition. Indexet uträknas med följande formel: $K = 100 \times \text{vikten (g)} / \text{längden (cm)}^3$.

Skillnaden mellan utsättningsvattnets och transportvattnets temperatur får inte överskrida två grader. Temperaturskillnaderna utjämnas sakta genom att tillföra utsättningsvatten i transportvattnet eller genom att sänka ner syrepåsen i utsättningsvattnet.

Temperaturskillnaderna ska utjämnas långsamt, högst fyra grader per timme.

Lag om fiske ålägger utsättaren att anmäla utsättningen till utsättningsregistret inom tre månader från utsättningsstillfället. Från och med 2024 är det straffbart att låta bli att göra anmälningen. Anmälningsansvaret ligger hos uppdragsgivaren, det vill säga i praktiken den som beställer utsättningen eller betalar räkningen. Man kan också komma överens om att en annan instans, till exempel den som levererar eller förmedlar fisken, gör anmälningen. Ansvaret för att anmälningen blir gjord, ligger dock på uppdragsgivaren.

Anmälningen görs elektroniskt via Sähi-tjänsten. I utsättningsregistret förs för varje utplantering in kontaktuppgifter till utplanteraren, anmälarer och mottagaren av det utplanterade partiet, den art och det bestånd som utplanterats, det utplanterade partiets ursprung, sättfiskarnas storlek, ålder och antal samt plats och tid för utplanteringen.

UTSÄTTNINGSREGISTRET

Utsättaren ska anmäla utplanteringen till utsättningsregistret inom tre månader. Anmälningen görs elektroniskt via Sähi-tjänsten som finns på nätet.

UTPLANTERINGSRESULTAT

För stora utplanteringsmängder kan försvaga resultatet eller försvaga fiskbestånden då tillväxten försvagas om fiskbestånden blir för täta. Planterar man ut för mycket fisk i relation till hur mycket föda det finns tillgängligt, ger utsättningarna ingen nytta eftersom tävlingen om föda ökar.

Utplanteringsresultatet kan förbättras genom fiskereglering och – styrning. Fiskereglering kan bestå av fångstmått, fredningstider eller fiskeförbudsområden. Vid fiskeplatser med högt fisketryck kan det vara skäl att begränsa hur mycket det fiskas eller fatta beslut om teknisk reglering av bragderna.

Vilka resultat som uppnås med utplanteringen kan följas upp genom att märka fisken eller göra provfisken. Man kan också låta göra fiskeenkäter och via dem ta reda på huruvida fiskarnas fångster har ökat.

TRANSPORT AV FISK

Nykläckta och små yngel samt mindre fiskpartier kan korta sträckor transporteras i syreförpackningar, men för transport av större fiskpartier använder man sig av för ändamålet gjord transportutrustning.

Transport av fisk i kommersiellt syfte är endast tillåtet med tillstånd av regionförvaltningsverket om transportsträckan överstiger 65 kilometer. Då man ansöker om tillstånd ska man uppvisa bevis att man avlagt utbildning för transport av levande djur

Regionförvaltningsverket beviljar också tillstånd för den transportutrustning som används för kommersiella transporter överstigande åtta timmar. Transportutrustningen ska desinficeras mellan transporter för att förhindra spridning av fisksjukdomar.

LAG OM TRANSPORT AV DJUR 10 §

En transportbehållare av vars yttre det inte framgår att den innehåller djur ska ha en märkning som anger djur.

VATTENBRUKSREGISTRET OCH FLYTT AV FISK

Odlingsplatser för fisk och kräftor ska anmälas till vattenbruksregistret via NTM-centralen eller godkännas av Livsmedelsverket före verksamhet inleds. Anmälningsskyldigheten gäller all hållning av fisk, kräftdjur och/eller blötdjur. Anmälningsskyldigheten gäller även hållning av så lite som en fisk, kräfta eller ett skaldjur samt romkläckning.

Anmälningsskyldigheten gäller inte sumpning av vild fisk eller kräftor innan försäljning för livsmedel. Utanför registrering är också exempelvis hemakvarium.

Uppgifterna meddelas till den NTM-central där den huvudsakliga odlingsplatsen är belägen. På Åland lämnas uppgifterna till landskapsregeringen. Uppgifterna i registret behövs bland annat för att bekämpa fisk- och kräftsjukdomar samt för statistik och forskning. Noggrannare information om registrering av odlingsplatsen och godkännande finns på Livsmedelsverkets hemsidor.

FLYTT AV FISK

Man måste bokföra hur fisk flyttas vid odlingsplatserna. Dessa flytt räknas inte som utplanteringar. Exempelvis en metesdamm definieras som en odlingsplats och aktören är skyldig att bokföra fiskflyttningar. Om fisk flyttas till en damm, som inte är en odlingsplats, är flytten en utplantering.

Romkläckning ska anmälas till vattenbruksregistret.

TILLÄGGSUPPGIFTER OCH KÄLLOR

FÖRMEDELING AV FISK

- Fiskerihushållningscentraler och fiskarförbund: www.ahven.net > centralförbundet > medlemmar

FISKODLARE

- Finlands Fiskodlarförbund: www.kalankasvatus.fi
- Fiskerihushållningscentraler och fiskarförbund: www.ahven.net > centralförbundet > medlemmar

TILLSTÅND OCH UTSÄTTNINGSGESTRER

- NTM-centralerna: www.ely-keskus.fi/kalojen-ja-rapujen-istut-taminen

FISKERIOMRÅDEN

- www.ahven.net > fiskeriområden > karta över fiskeriområdena

FORSKNING OCH TILLÄGGSUPPGIFTER OM UTPLANTERINGAR

- Naturresursinstitutet: www.luke.fi samt handboken *Nyttjande och vård av fiskresurserna* (Salminen, M och Böhling P, 2019)

FISKSJUKDOMAR, FLYTT AV FISK, VATTENBRUKSREGISTRET, DJURTRANSPORT OCH DJURVÄLFÄRD

- Livsmedelsverket: www.ruokavirasto.fi
- Livsmedelsverket 2022: Instruktioner om hälsovillkor för fisk och kräfta vid förflyttning inom landet.
- Livsmedelsverkets nätsida 2023: Märkning och registrering av djur, Godkännande av anläggningar för vattenbruksdjur och Djurskydd vid transporter

FRÄMMANDE ARTER

- www.vieraslajit.fi

Utplanteringar är en del av fiskevården och görs av olika orsaker. Med utplanteringar kan man upprätthålla hotade fiskbestånd, förbättra fiskfångsterna eller stöda svaga fiskbestånd.

I den här broschyren har vi samlat praktisk information gällande utplantering av fisk.

Broschyren har uppgjorts med stöd från Stiftelsen för främjandet av fiskeri- och sjöfartsutbildning

Grano Oy 2023

Grafisk design: Katja Kuittinen

Foton: Tapio Gustafsson, Malin Lönnroth och

Mikko Malin. Kräftbild: Anu Väliatalo

Ombrytning: Malin Lönnroth

Centralförbundet för Fiskerihushållning nr 232

ISBN: 978-952-7004-67-8

ISSN: 0783-3954

CENTRALFÖRBUNDET FÖR
FISKERIHUSHÅLLNING

Malms handelsväg 26

00700 Helsingfors

tel. (09) 6844 590